

ENRIKO JANILO

Čudesan život
Izidora Zvižduka

Prevod s italijanskog
Gordana Subotić

Beograd
2016.
DERETA

*Karlu, koji širi nevinost.
Gabrijeli, koja deli osmehe.
Pepu, slepom čoveku,
koji je i na samrti
umeo da zvižduće.*

*There was a boy
A very strange enchanted boy
They said he wandered very far
Over land and sea
A little shy and sad of eye
But very wise was he
[...]
The greatest thing
You'll ever learn
Is just to love
And be loved in return.*

NET KING KOL, *Nature Boy*

Prvi deo

I

Pri-i-i

Eh, da, zovem se upravo tako, Izidoro Zvižduk.

To jest, nisam se oduvek tako zvao, imao sam ja još dva imena: prvo je, ono na samom početku, bilo Izidoro Rađola, sin Kvirina Rađole i Stele Dimare¹. Znam, ime moje majke zvuči kao neka šala; stvar je u tome što su njeni ćudljivi roditelji smatrali kako bi mogli da joj nadenu ime koje će baš zgodno pristajati uz prezime Dimare, kao da uklapaju bluzu i pantalone, te su izabrali ime Stela. Bilo je u njihovoj varoši još takvih slučajeva; zacelo je, u to vreme, bio običaj da se ime uklapa s prezimenom; navešću vam samo dva najživopisnija primera: zidara Anjela Santanjela i ćerku doktora Delamorte², kojoj su nadenuli ime Izola³, ali su je, naravno, svi zvali Lina. Kad je u varoši zavladała ta moda, paroh je digao neviđenu galamu, iskalivši sav svoj gnev u

1 *Stela di mare* (it.) – Morska zvezda. (Sve napomene u tekstu su prevodio-
čeve.)

2 *Della morte* (it.) – Od smrti.

3 U prevodu s italijanskog, zidarevo ime bi glasilo Jagnje Svetojagnje (*Aniel-
lo Santaniello*), a ime doktorove ćerke Ostrvo smrti (*Isola*).

razgovoru s jednim novopečenim ocem koji je, manje-više, ovako tekao:

„Kako ćemo krstiti vašu devojčicu? Ala⁴?! A prezivate se...?“

„Madona⁵. Ja sam Tonino Madona, oče.“

„Toni, kakvo je to ime Ala, sveca mu? Šta fali Đuzepini, Končeti ili Ani? Šta je ovo? Prošle nedelje ste me naterali da jedno sužanjče Božje nazovem Đardino⁶! Đardino, sin Pepa Fjorita⁷! E pa, sad je stvarno dosta!“

„Ali mi to iz pobožnosti, oče, da bi je Bogorodica uzela pod svoje okrilje.“

Bila je to varoš prostog puka, smeštena na brežuljku.

Imali smo samo jednog lekara, Izolinog oca, koji je držao i apoteku. Ne treba ni da vam kažem kako je baviti se tim poslom s takvim prezimenom. Srećom, doktor Delamorte je bio blagorodan čovek, te na kraju niko nije ni razmišljao o tome kako po lek ide doktoru Smrti; jer, to je kao da odeš na kolače u poslastičarnicu *Trovačnica*, u odsudnom trenutku zgrabiš pojas za spasavanje marke *gadan kraj* ili kupuješ lekove firme *Bogojavljenka vodica*. Po svemu sudeći, moja majka je dobro prošla, iako je more od njihove varoši udaljeno dobrih sto kilometara, kad se krene putem što vodi kroz obližnja sela, preko brda i dolina. U celom tom kraju nije bilo ničeg što je više podsećalo na more od njenog imena. Ja, na primer, more nisam video do svoje desete godine,

4 *Ala* (it.) – Krilo.

5 *Madonna* (it.) – Bogorodica.

6 *Giardino* (it.) – Vrt, bašta.

7 *Fjorito* (it.) – Procvetao.

a mama ga verovatno nikad nije ni videla. Oni koji su letovali na obali, malo su nam pričali o tome, opisivali nam plaže, pesak i sve ostalo čega tamo ima. Možda bi bolje bilo davati ljudima imena na kraju, kad umru; tako bi se mama jednog dana zvala Stela di Pasta⁸, što bi bilo sasvim prikladno. Srećom, moji roditelji se nisu upuštali u igru imena; u našoj varoši *radola* – kako glasi moje prezime – znači pločica i zaista ne želim ni da razmišljam šta je sve iz toga moglo da se izrodi. Mogli su da me nazovu Razbijen ili Slomljen; međutim, za promenu mog prezimena pobrinula su se deca u školi; tada sam već imao običaj da zviždućem, iako sam se u to vreme još uvek oslanjao na glasovnu tehniku, te su me, zahvaljujući tome, svi u varoši znali i zvali me Frulica ili Ptičica, jer u to vreme još nisam poznavao Francuza, dok sam u školi bio poznat kao Izidoro Rebarce, zato što su mi se, onako mršavom, sva rebra videla. A jeo sam, u mojoj kući nisi mogao da ne jedeš, ali sam i trčao, stalno sam nekud jurcao i usput zviždukao, kao one lastavice što kriče u letu, reklo bi se, uvek nečim ushićene. Ja sam, u tim godinama, zviždukao kao kos. Znaite kako zvuči kosov pev?

Kad sam se rodio, stisnuo sam kapke i sićušne pesnice, pomodrele od naprezanja, razjapio sam vilicu i zajapurio se, kao svako novorođenče. Ali nisam plakao, ne, ne; urlao jesam, ali nisam plakao. Vazduh mi je nahrupio silovito i neočekivano u nenaviknuta pluća, a ja sam ga izbacio iz sve snage, ali plakao nisam; nije bilo onog „kmeee”. Zviždao sam. Posle toga sam nekoliko sati ćutao. Samo sam gledao šta se događa oko mene, a evo šta se događalo: prvo su mi ubacili

8 *Stella di Pasta* (it.) – Zvezda od testa.

cevčicu u nos, ne bi li mi, kako je to rekla medicinska sestra, oslobodili disajne puteve i tada sam ponovo zazviždao, što je nju zabrinulo još više od onog prvog zvižduka, te je otrčala po baterijsku lampu i obasjala mi gušu snopom svetlosti velikim kao struk špargle; htela je da vidi šta se to krije usred one gadne papazjanije od sluzi i slina. Onda su me okupali, dobro su me izribali, okrećući me i obrćući kao jare na ražnju, dok je tata stajao pored mame i milovao je. Zadovoljno su se gledali, a mami su, kao uvek, ruke bile uprljane skorelim testom. Potom su me stavili u kolevku, mada onu pravu u to vreme nismo ni imali, jer smo čekali da nam je pokloni rođak suseda koji je bio poznanik jednog našeg prijatelja; taj rođak je živeo u Nemačkoj i imao novu-novcatu kolevku; trebalo je da nam je pokloni, da je tog leta donese u varoš, baš za mene; ali ja sam malo poranio, te je kolevka, na dan mog rođenja, još uvek bila u Nemačkoj, gde je, na kraju, i ostala. Kad je osetila trudove, mama se nimalo nije pomela, iako joj je to bio prvi (i jedini) porođaj, već je, pre no što će se pripremiti za porođaj, umesila dobrih pet-šest kila testa mekog kao duša, pa ga spustila na okruglu dasku za razvlačenje, prilično veliku, koja je u našoj kući služila i kao sto. Dok je mesila testo jakim i mišićavim belim rukama koje kao da su i same bile od testa, malo-malo pa bi zastala i rekla: „Uh, majčice božja!”, na šta bi tata uzvratio: „Šta je bilo, Stela?” „Ništa”, odgovarala je ona i nastavljala da mesi. Onda je usledilo jedno: „Uh, Sveti Antonije!”, za njim i: „Uh, Sveti Bjazo blagosloveni!”, da bi na kraju, kako se moglo i očekivati u tom silovitom krešendu svetaca, na red došao i Veliki Šef, te je, pod naletom jedne naročito snažne kontrakcije, uzviknula: „O, Bože!!!” Vekna je, dotad, bila umešena i posuta brašnom, te je mama rekla tati da je pokrije

kako bi narasla i omekšala, jer je stavila i malo kvasca. To naraslo testo, pokriveno šarenim pletenim ćebencetom, bilo je moja prva kolevka. I tu, u toj mekoći, ležao sam svake večeri, otvorenih očiju, s ocem pored sebe: ja sam gledao njega, on je gledao mene. Sva sreća što je u varoši živela i ta medicinska sestra, jer kad god bi nekoj ženi krenuo ranije porođaj, te nije imala vremena da stigne do bolnice udaljene šezdeset kilometara, ona bi se pobrinula za sve.

Već od prvih dana navikli su se na moj neobični plač, na piskavo zviždukanje „pri-i, pri-i”, a mama se hvalila da ih sve raspoznaje.

„Pri-i.”

„Ukakio se.”

„Pri-i-i.”

„’Oće sisu.”

„Priiiii.”

„Nosaj ga, Kvirino!”

Kako god bilo, i pre nego što sam napunio godinu dana, naučio sam poneku reč, a zviždukanje se приметно smanjilo; osim toga, već sam donekle shvatio čemu mi sve služe grlo i usta, to jest moj „govorni aparat”, kako su mi rekli da se to zove. Otad sam, kad mi se plakalo, plakao kao sva ostala deca i svi su, uključujući i mene, zaboravili na zviždukanje, sve dok u varoš nije stigao Ali, prelep indijski kos.

Ne bi se baš moglo reći da je Ali stigao, preciznije bi bilo kazati da su ga doneli. Iako je Matinela – moja varoš – bila na migratornom koridoru mnogih ptica selica, ja bih rekao da nije bila na koridoru indijskog kosa. Alija je kupio

gospodin Alfredo Conco⁹, vlasnik firme za trgovinu poljoprivrednom mehanizacijom, *Kod Conca*.

Roditelji su mu nadenuli sasvim obično ime, Alfredo, ali on je na tablu firme stavio prvo slovo svog imena, zaboravivši da doda tačku, te je sve upropastio. Za još veće zamešateljstvo pobrinula se njegova ćerka, ujedno i komšinica, kad se, posle udaje za gospodina Antonija Pjacu¹⁰, uselila u stan ispod očevo, dok je u prizemlju živela gospođa Dante, udova. Tako se na interfonima njihove zgrade, čitajući imena odozdo nagore, moglo pročitati:

A CONCO
A PJACA
DANTE¹¹

Nismo ni mi bili loši: Rađola Dimare – pločica od mora.

Često sam razmišljao o tome; možete li da zamislite pločicu od morske vode sačinjenu? Dvadeset puta dvadeset centimetara mora u vašoj kući, s ribom koja se praćaka u njemu, a onda nestane iz vidokruga. A izjutra, pre nego što krenete na posao, stavite tu pločicu na noćni ormarić i dvadesetak minuta posmatrate boje mora. Ako već možete da imate pločicu od mora, što ne biste imali i pod od mora; tridesetak kvadrata azurnoplave vode u trpezariji, sa stolom, sofom i vodom pod nogama, u kojoj leti promiču plivači! „Dobar dan!” „E, 'de si, prijatelju!” Ili čak celu kuću napravljenu od morskih pločica; kakav bi to prizor bio!

9 *Zonzo* (it.) – Od izraza *andare a zonzo*, što znači besciljno tumarati (dialektizam).

10 *Piazza* (it.) – Trg.

11 *A Zonzo a piazza Dante* (it.) – Tumaranje Danteovim trgom.

Gospodin Conco je držao nekakvu radnju u uličici iza trga, u kojoj je navodno prodavao poljoprivrednu mehanizaciju, kombajne, ulje, ali i bale sena, sve živo. Međutim, u toj radnji nije bilo ničega: kad se podigne metalna roletna, ukazala bi se prazna odaja, a nasred te odaje stajali su sto sa pločom od zelenog ultrapasa i dve stolice, po jedna s obe strane stola. Na onoj prvoj sedeo je gospodin Conco, na onoj preko puta seljak koji bi došao da pazari.

Preduzetnik Alfredo Conco svaki razgovor bi započeo uobičajenim predusretljivim:

„Kaž'te.”

Ljubazan je bio, te je time samo podsticao sagovornika na razgovor. Ali bio je neobrazovan i ubeđen da je ispravno reći upravo „kaž'te”, a ne „kažite” ili „recite”. Da ne dužim, Conco se samoproglasio vrsnim poznavaoцем egzotičnih životinja. Njegova ogromna zbirka sastojala se od: iguane ukradene iz Kajanela (otkud iguana u Kajanelu, to niko ne zna) i jednog bezdlakog psa, koji je stalno drhtao; „Ovo vi je afrikanski pas, pojma vi nemate, vidim ja, 'ladno mu je ovde, zato drk-ti”, rekao je jednom prilikom na trgu. Toj menažeriji pridružio se i indijski kos. Kosa po imenu Ali Conco je zatvorio u kavez koji je držao ispred radnje, te je ptica povazan zviždukala na svakog ko prođe. Naučili su ga da zviždi za devojkama (*Fiju-fiii!*), da zafrkava prolaznike (*U-jaa!*), kao i da se oglašava uobičajenim kosovskim zovom (*Tui!*).

U varoši je bilo tek nekoliko ulica, te je slučaj hteo – i bez napora u tome uspeo – da moj otac Kvirino i ja jednoga dana prođemo upravo pored te radnje. Tada sam imao otprilike dve godine. Kavez je stajao na uobičajenom mestu, a kos, kako me je ugledao da izbijam iza ugla, hitar kao gušter kad se

da u beg, zapevuši ono svoje *Tuiiii!*; tata se pojavio malo posle mene, jer je bio sporiji, ali i zato što je imao običaj da u hodu čita novine. Moja majka mu je stalno govorila:

„Kvirino, kako možeš da vidiš ljude naokolo dok čitaš novine?“

„Zahvaljujući perifernom vidu“, odgovarao je on, pokazujući svoje levo, zrikavo oko, koje je opasno vuklo ulevo. Da li se tog dana poslužio centralnim ili perifernim vidom, ne bih znao da vam kažem, ali činjenica je da je primetio kako sam zastao, opčinjen, pa je i sam zastao. Na ulici u to vreme ne beše više nikog osim nas dvojice; bila je to naša uobičajena šetnja kroz varoš u pet po podne: ja sam birao maršrutu, a on me je pratio čitajući novine.

Kos me je gledao, gledao sam i ja njega. U trzajima je krivio šiju, a meni je došlo da i sam nakrivim vrat. Kad je podigao kljun uvis, i ja sam izvio vrat, pućeci usnice. Onda je, odjednom, otvorio svoj prelepi žučkasti kljun i ukočio se, prestao je da zvižduće, a ja sam ga podražavao, netremice ga gledajući iskosa, razjapljene vilice. Kao da sam stajao pred ogledalom, samo što je u ogledalu, umesto mog odraza, bila ptica; obojica smo se ukipili razjapljenih usta/kljuna i samo jednim okom, glave malo okrenute u stranu, zurili jedan u drugog. Kvirino je stajao iza mene i mirno čitao novine; osvrnuo sam se ka njemu ne bih li se uverio da je tu i primetio sam kako mu levo oko, ono razroko, beži u stranu i gleda me. Nije se šalio, zaista je imao taj periferni vid! Kad sam se okrenuo ka svom novom prijatelju, on je glasno i melodično zazviždao, izvijajući tonove od visokih ka niskim, pa je za kraj izveo vrtoglavu spiralu uvis, jedno prelepo *Ri-ru-riiii!* Bilo je kao u snu! Taj zvuk me je opčinio! Uzvrpoljio

sam se u želji da i sam tako zviždućem i uspeo sam! Duboko sam udahnuo kroz nos, kao kad sam se rodio, skupio usne u jedno „U”, pa zaurlao prekrasno RI-RU-RIII!, isto kao on. Da, proderao sam se, nisam zviždao; tada još nisam umeo da zviždim kako bog zapoveda, istiskivanjem i vibriranjem vazduha, nisam umeo ni da duvam u svećice, a nedostižno mi je bilo i sve ostalo s repertoara dece koja ne znaju da piju na slamčicu, ali negde je u meni bilo zapisano: ZVIŽDI! I zato sam, onako malen, zvirlo (taj izraz je izmislio tata, uz mnoštvo drugih; imao je običaj da izmišlja reči) iz petnih žila. Kos Ali me je zadivljeno gledao. Zacelo nikada nije video takav primerak svoje vrste, beloput, krupan, bez krila i s mnogo kandži, te je rešio da me izazove: izvio je tortelinu s tri uvertire i tri završetka: *Rui-rui-rui*, što sam ja skinuo u letu; uostalom, kad se nadmećeš sa kosom, ništa ti drugo i ne preostaje nego da se razmahneš!

Neko vreme smo nastavili tako, Ali bi započeo, ja bih uzvratio: razgovarali smo. S odraslima bih promrsio ponešto, ponovio bih poneki slog, onako otprilike, ne stižući dalje od „ma”, „ta”, „oda”, dok sam s Alijem vodio zadivljujuće razgovore. Pričao mi je o Indiji, o predelima koje je usput preletao, o raznim zemljama, pustinjama, životinjama koje je kljuckao i onima koje su pokušale njega da pojedu, o voljenima koje je ostavio u zavičaju, o Concu, a ja sam ponavljao za njim, ne bih li ga uverio da ga razumem. Nije prošlo mnogo, a odraslima je dojadilo sve to cvrkutanje i zviždukanje, te su nas razdvojili, između ostalog i zato što se tata i Conco nisu naročito mirisali, štaviše, otvoreno su se koškali.

Ipak, od tog dana sam redovno svraćao kod svog indijskog prijatelja Alija.